

УДК 343.91:343

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.8>

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ

Ковальчук Д.В.,

аспірант,

юридичний факультет

Волинського національного університету ім. Лесі Українки

Ковальчук Д.В. Кримінологічна характеристика умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання.

Стаття присвячена кримінологічним аспектам умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання. З метою з'ясування особливостей кримінологічної характеристики умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання, проаналізовано зміст обвинувальних вироків, постановлених судами України з 1 січня 2010 року по 30 червня 2025 року і розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень (далі – Реєстр). Під час моніторингу Реєстру виявлено 71 обвинувальних вироків, ухвалених за ст. 116 Кримінального кодексу України (далі – КК). З метою з'ясування кількісних та якісних вимірів цього виду вбивства проаналізовано офіційні статистичні дані (Єдиний звіт про кримінальні правопорушення та результати їх розслідування, наданий Офісом Генерального прокурора) та спеціальну літературу.

У результаті аналізу встановлено дані щодо рівня цих злочинів. Зокрема, за останні 20 років у середньому щороку реєструвалось 10 вбивств, вчинених в стані сильного душевного хвилювання. Питома вага цих злочинів у структурі умисних вбивств та у структурі умисних вбивств, вчинених за пом'якшуючих обставин (статті 116–118 КК) залишалася стабільною (0,1% та 12,6% відповідно).

На основі аналізу обвинувальних вироків встановлено окремі соціально-демографічні, кримінально-правові ознаки особи злочинця. Більшість таких вбивств вчиняється членами сім'ї, як чоловіками, так і жінками. Отже, даний вид вбивства можна віднести до тих, які вчиняються на ґрунті сімейно-побутових конфліктів. Стан сильного душевного хвилювання зумовлений систематичним фізичним насильством з боку потерпілого. Соціально-правовий портрет особи злочинця можна окреслити так: це особи (як чоловіки, так і жінки), які перебувають у родинних стосунках з потерпілим, мають базову середню та профільну середню освіту, є працездатними, проте ніде не працюють і не навчаються, не мають судимості. На момент вчинення злочину не перебувають у стані сп'яніння. У вчиненому щиро розкаються та повністю визнають вину.

Зроблено певні висновки щодо закономірностей механізму злочинної поведінки, основних причин та умов цього злочину. Констатується, що основною причиною цього злочину є провокуюча поведінка потерпілого, а також те, що у більшості випадків попередньо мало місце повторне вчинення домашнього насильства, де винна особа була жертвою, а потерпілий кривдником.

Ключові слова: Умисне вбивство, кримінологічна характеристика, стан сильного душевного хвилювання, особа злочинця, детермінанти.

Kovalchuk D.V. Criminological characteristics of intentional homicide committed in a state of strong emotional disturbance.

The article is devoted to the criminological aspects of intentional homicide committed in a state of strong emotional disturbance. In order to clarify the peculiarities of the criminological characteristics of intentional homicide committed in a state of strong emotional disturbance, the content of guilty verdicts issued by the courts of Ukraine from January 1, 2010, to June 30, 2025, and published in the Unified State Register of Court Decisions (hereinafter – the Register) was analyzed. During the monitoring of the Register, 71 guilty verdicts under Article 116 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – CC) were identified. To determine the quantitative and qualitative dimensions of this type of homicide, official statistical data (the Unified Report on Criminal Offenses and the Results of Their Investigation, provided by the Office of the Prosecutor General) and specialized literature were also analyzed.

As a result of the analysis, data on the prevalence of these crimes were established. In particular, over the past 20 years, an average of 10 homicides committed in a state of strong emotional disturbance were registered annually. The proportion of these crimes within the structure of intentional homicides and within the structure of intentional homicides committed under mitigating circumstances (Articles 116–118 of the CC) remained stable (0.1% and 12.6%, respectively).

Based on the analysis of guilty verdicts, certain socio-demographic and criminal-law characteristics of the offender were identified. Most of these homicides are committed by family members, both men and women. Therefore, this type of homicide can be classified as one arising from domestic and family conflicts. The state of strong emotional disturbance is caused by systematic physical abuse by the victim. The socio-legal profile of the offender can be described as follows: these are individuals (both men and women) who are in a family relationship with the victim, have basic or vocational secondary education, are of working age but are neither employed nor studying, and have no prior criminal convictions. At the time of committing the crime, they are not under the influence of alcohol or drugs. They express sincere remorse and fully admit their guilt.

Certain conclusions are drawn regarding the patterns of criminal behavior, as well as the main causes and conditions of this crime. It is noted that the main cause of this crime is the provocative behavior of the victim, and in most cases, there had been repeated incidents of domestic violence in which the offender was the victim, and the deceased was the abuser.

Key words: Intentional homicide, criminological characteristics, state of great emotional distress, personality of the offender, determinants.

Постановка проблеми. Помітна поширеність умисних вбивств, нестабільність їх динаміки, набуття нових негативних якісних характеристик, гранично високий рівень суспільної небезпеки, труднощі їх подолання в умовах війни - це лише небагато з того, що зумовлює нагальну потребу в поглибленому кримінологічному дослідженні цих посягань, встановленні комплексу детермінант та розробці заходів запобігання.

Хоча умисне вбивство вчинене в стані сильного душевного хвилювання і відноситься до так званих привілейованих складів умисних вбивств та має порівняно невисокі кількісні та стабільні якісні показники, проте в умовах війни збереження життя кожної людини, у тому числі шляхом запобігання умисним вбивствам набуває особливої гостроти.

Мета дослідження: проаналізувати особливості кримінологічної характеристики умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання.

Стан опрацювання проблематики. Певні аспекти цієї багатогранної проблематики у свій час розглядалися вітчизняними вченими. Це праці О.В. Авраменка, М.І. Бажанова, А.В. Байлова, В.І. Борисова, В.М. Бурдіна, В.В. Голіни, І.М. Даньшина, О.М. Джужі, А.П. Закалюка, О.М. Костенка, Р.О. Кушніренка, О.М. Литвака та ін. Однак особливості сучасного соціально-економічного та політичного стану в Україні диктують необхідність розширення і поглиблення знань щодо цієї проблеми. Недостатньо вивченими залишаються питання про особливості кримінологічної характеристики цього виду вбивства, віктимної поведінки жертви та її детермінуюче значення в механізмі злочинної поведінки.

Виклад основного матеріалу. Диспозицією ст. 116 КК передбачена відповідальність за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, зумовленому жорстоким поведінням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого. Даний злочин належить до умисних вбивств, вчинених за пом'якшуючих обставин. Такою обставиною є перебування винної особи в стані сильного душевного хвилювання, який зумовлений поведінкою потерпілого.

Кримінологічна характеристика передбачає з'ясування питання щодо кількісно-якісних вимірів цього виду умисного вбивства. У кримінології кількісні показники визначають розміри злочинності, якісні - її склад або структуру, а також розміщення у просторі (географію злочинності) [1, с. 39]. Кількісним показником прийнято вважати рівень злочинності, який є однією з важливих характеристик будь-якого явища. Він вимірюється абсолютними величинами, які виступають в якості показника рівня. Виходячи з цього, рівень злочинності визначається загальною кількістю вчинених (статистично зареєстрованих) у певних просторово-часових межах злочинів та загальним числом осіб, які вчинили дані злочини.

Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання протягом тривалого часу характеризується незначними кількісними показниками, проте має стабільну питому вагу у структурі умисних вбивств протягом тривалого часу. Так, за 2004–2008 роки зареєстровано 143 цих вбивства, що у структурі умисних вбивств за цей період становить 0,9%. Зокрема, у 2004 році – 34, у 2005 році – 17, у 2006 році – 37, у 2007 році – 25, у 2008 році – 30. За вказаний період найбільшу кількість цих вбивств зареєстровано у Донецькій області – 37, у Запорізькій області – 15. У Тернопільській області – жодного злочину [2, с. 276].

За період 2013–2024 роки зареєстровано 59 злочинів, передбачених ст. 116 КК. Зокрема, у 2013 році – 13, у 2014 році – 4, у 2015 році – 7, у 2016 році – 7, у 2017 році – 5, у 2018 році – 6, у 2019 році – 4, у 2020 році – 7, у 2021 році – 3, у 2022 році – 1, у 2023 році – 2, у 2024 році – 1 [3].

Даний злочин, у силу своєї специфіки, має низьку латентність. Встановлення винної особи, як правило, не складає труднощів, оскільки винні особи не намагаються приховати злочин та часто після вчинення вбивства самі викликають поліцію та швидку медичну допомогу. Тому число фактично вчинених вбивств, як правило, відображається в офіційній статистиці. Так, за даними Верховного Суду у 2021 році засуджено 6 осіб, у 2022 році – 5 осіб [4].

Важливе значення для кримінологічної характеристики має такий якісний показник, як його питома вага в структурі злочинності. Доцільним з огляду на низькі кількісні показники, є визначення частки цього виду умисних вбивств у структурі умисних вбивств та у структурі привілейованих умисних вбивств. Зокрема, за 2013-2024 роки питома вага у структурі умисних вбивств становить 0,1%, а у структурі привілейованих умисних вбивств – 12,6%.

Для кримінологічної характеристики неабияке значення мають місце і спосіб учинення злочину. Ці дані сприяють у питанні пошуку причин та умов вчинення цього злочину. Аналіз даних одержаних при вивченні 71 обвинувального вироку, ухваленого за ст. 116 КК показав, що у 80% випадків місцем учинення злочину було спільне житло/прибудинкова територія винної особи та потерпілого, у 12% – це громадські місця (ринки, кафе, парки, вулиця, місце військової служби, місце роботи), 8% занедбана територія. Таким чином, місцем вчинення вбивства, переважно є спільне помешкання, що свідчить про те, що ці вбивства здебільшого вчинялись на ґрунті сімейно-побутових конфліктів, а власне вбивству передували численні епізоди домашнього насильства.

Кримінологічне вивчення певного виду злочинності передбачає глибокий аналіз структури всіх її елементів, у тому числі й особи злочинця. Структура особи злочинця як відомо передбачає вивчення соціально-демографічних даних: вік, рівень освіти, рід заняття, сімейне становище, місце проживання, належність до певної соціальної групи та інші дані про соціальний статус осіб, які вчиняють злочин [5, с. 66], морально-психологічної характеристики, яка дозволяє пізнати світоглядні та моральні риси і властивості особи, її погляди, переконання, ціннісні орієнтації тощо, а також кримінально-правової характеристики, яка дає уявлення про особу злочинця з кримінально-правових позицій і охоплює якості, властиві саме злочинцю.

Як показав аналіз вироків, співвідношення між чоловіками та жінками серед осіб, які були засуджені за ст. 116 КК, становить 1 до 1. Зокрема, було засуджено 36 чоловіків та 35 жінок. Така висока питома вага жінок, на відміну від питомої ваги жінок у структурі простих та кваліфікованих видів умисних вбивств (ст. 115 КК), ще раз свідчить про сімейно-побутовий характер цього виду вбивства, передумовою якого є, у тому числі, домашнє насильство. Жінки, на відміну від чоловіків, частіше вбивали членів своєї сім'ї. Зокрема, 80% потерпілих від дій жінок – це члени їх сімей або ж їх близькі родичі, і лише 20% потерпілих – сторонні особи. Здебільшого, жінки вбивали своїх чоловіків або співмешканців (18 випадків із 34). Серед жертв жінок також: батько (4 випадки), син (3 випадки), матір (1 випадок), брат (1 випадок). І лише 7 потерпілих (4 чоловіків та 3 жінки) – це були особи, які не є членами сім'ї чи родичами, проте були знайомі із засудженою [6, с. 162].

Освітній рівень злочинців не високий, хоча на відміну від осіб, які засуджені за прості та кваліфіковані види умисних вбивств (ст. 115 КК), серед осіб, засуджених за ст. 116 КК, є невелика частка осіб, які мали вищу або фахову передвищу освіту (14%). Решта злочинців мали середню або середню спеціальну освіту.

Щодо сімейного стану злочинців на момент вчинення злочину, характерним є те, що дві третини не перебували у шлюбі. Кожен п'ятий з них мав на утриманні неповнолітніх дітей і як правило це були жінки, які вбили свої чоловіків або співмешканців.

Щодо кримінально-правових ознак злочинців слід зазначити таке. Усі особи на момент вчинення вбивства не мали судимості. Більшість осіб щиро покаялись та повністю визнали свою вину. Переважна більшість осіб (90%) не мали наркотичної або алкогольної залежності, на момент вчинення злочину не перебували у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

Щодо причин та умов умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання. Відомо, що загальні процеси детермінації і причинності, що визначають злочинність в цілому, поєднуються із специфічними причинними комплексами й умовами окремих видів злочинів, у тому числі й насильницьких. Причини вчинення окремого злочину полягають у взаємодії зовнішнього і внутрішнього, зокрема проживання людини в несприятливому середовищі та деформація її особистості. При цьому, розкриття детермінант окремого злочину неповне у філософському значенні, оскільки при цьому досліджуються не всі явища дійсності, суспільство взагалі, а тільки обставини, властиві соціальному середовищу проживання людини, які призвели до вчинення одиначного (конкретного) злочину [5, с. 78].

У кримінологічній літературі обґрунтовано стверджується, що неможливо пояснити злочинну поведінку суб'єкта будь-якою однією обставиною, чинником. Проте, відносно даного виду вбивства визначальним об'єктивним чинником є віктимна поведінка потерпілого. Саме його поведін-

ка, яка полягає у систематичному жорстокому поводженні, або поводженні, що принижує честь і гідність винної особи зумовлює виникнення у останньої стану сильного душевного хвилювання, результатом чого є вчинення вбивства.

Аналіз вироків показав, що у структурі потерпілих (71 потерпілий) майже 90% це чоловіки. Третина потерпілих знаходилися у сімейних чи близьких відносинах з винною особою. Зокрема, це: чоловіки, яких вбили їхні дружини або співмешканки; дорослі діти, яких вбили батько або матір; батьки (переважно батько), яких вбили їхні син або дочка; жінки, яких вбили їх чоловіки або співмешканці. Як правило, батьки вбивали своїх дітей, які застосовували до них різні види насильства, і які мали алкогольну або наркотичну обтяженість. Серед потерпілих дітей, були винятково сини, яких вбивав переважно їх батько. Серед винних осіб кілька випадків, коли сина вбивала матір.

Так зокрема, Дніпровським районним судом було встановлено, що жінка вбила свого сина за таких обставин. Впродовж п'ятнадцяти років син проживав спільно зі своєю матір'ю, ніде офіційно не працював, збирав сміття та вторинну сировину, зловживав спиртними напоями, жорстоко поводився зі своєю матір'ю, систематично вчиняв конфлікти, які супроводжувалися погрозами її життю та здоров'ю, спричиненням побоїв, викраденням грошей та інших матеріальних цінностей. У день вбивства син, будучи в стані сильного алкогольного сп'яніння розпочав черговий конфлікт зі своєю матір'ю. У цей момент жінка, перебуваючи в стані афекту, який виник та проявився на фоні тривалої акумуляції емоційної напруги, обумовленої протиправними діями сина, що принижували її честь і гідність, задушила сина електричним кабелем [7].

Чоловіки (співмешканці) вбивали жінок (співмешканок), які зраджували, не приховуючи факт зради, часто глузуючи з чоловіка з цього приводу та проявляли при цьому агресію. Діти вбивали батьків (часто саме батька, а не матір), які застосовували до них та інших членів сім'ї фізичне та психічне насильство. Показовою у цьому контексті є справа щодо неповнолітнього учня 10 класу, який вбив свого батька. Батько протягом тривалого часу пиячив, принижував сина, висміював та бив його, матір та сестру, а приводом до вбивства стало те, що батько вимагаючи від сина решту грошей від покупок, засунув голову хлопця в унітаз і спустив воду [8].

Потерпілими також були інші особи, які знаходились у сімейних відносинах: вітчим, зять, брат, брата свого зятя. Серед тих потерпілих, які не знаходились у сімейних відносинах, переважна більшість це знайомі особи.

«Традиційною» ознакою, що характеризує особу потерпілого є систематичне вживання алкогольних напоїв та наркотичних засобів. Поведінка потерпілого по відношенню до винної особи чи інших осіб напередодні вбивства, характеризувалась жорстоким поводженням або поводженням, що принижує честь і гідність винного і мала системний характер. Так, у переважній більшості випадків (78,5%) це було фізичне насильство, що завжди поєднувалось із психічним насильством. Зокрема, це удари, побої, штовхання, шарпання за волосся та одяг, намагання опустити жертву обличчям у казан з гарячою кашею, у гарячу духовку, опускання головою в унітаз, а також спроби застосування вогнепальної та холодної зброї, які супроводжувались нецензурною лайкою, образами, погрозами фізичної розправи, обманом, переслідуванням. В інших випадках (18,5%) це було винятково психічне насильство щодо винного чи близьких йому/їй осіб (нецензурна лайка, цинічне глузування, обзивання, примушування, словесні погрози, агресивні висловлювання, які були спрямовані на приниження честі та гідності). В окремих випадках потерпілі зраджували, демонструючи факт зради, примушували до вступу в статевий зв'язок, вимагали гроші, вводили в оману. Під час вивчення вироків також зафіксовано випадки сексуального насильства над потерпілою, поєданого з побиттям (2,8%). «Негативна» поведінка потерпілого мала системний характер, яка виражалась у повторюваних епізодах – протягом кількох годин, днів, декількох місяців або років. Показовими у цьому плані, є випадки вбивства дружиною свого чоловіка чи співмешканця (25,7% від усіх випадків), який страждав алкогольною залежністю десятки років, і на цьому тлі виникали систематичні конфлікти, сварки, побиття. Непоодинокими є випадки вбивства батьком чи матір'ю своїх синів, які страждали алкогольною чи наркотичною залежністю (17,1% від усіх випадків)» [6, с. 161].

Окрім основного чинника, до комплексу детермінант умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання, слід віднести й ті, які в цілому обумовлюють насильницькі некорисливі злочини. Зокрема О.М. Джужа, Ю.Ф. Іванов відносять до них такі: втрату особистої перспективи, несприятливі матеріальні та житлові умови, що провокують на агресивні дії; підвищена поширеність серед певних груп населення уявлення про припустимість насильницьких дій, стереотипів агресивно-насильницької поведінки в конфліктних ситуаціях; вплив злочинного середовища; провокаційні взаємини в сім'ї, із сусідами, товаришами по службі; несвоєчасне виявлення правоохоронними органами криміногенних сімейно-побутових ситуацій, незадовільне реагування на такі

конфлікти; нереагування на погрози розпорою щодо потерпілого й інших осіб, побої, нанесення тілесних ушкоджень, катувань, хуліганські вчинки; недоліки в діяльності правоохоронних органів у боротьбі з рецидивом злочинів; недоліки в охороні громадського порядку та безпеки громадян, профілактичної діяльності органів внутрішніх справ; неповноту виявлення осіб, які страждають на психічні захворювання чи аномалії психіки; обставини, що сприяли формуванню антигромадських угруповань молоді; недбале зберігання зброї; нереагування довколишніх на факти застосування насилля, хуліганства, іншої аморальної чи протиправної поведінки; недоліки у виховній роботі за місцем проживання та роботи, в організації дозвілля, культурного обслуговування населення та ін [9, с. 228-229].

Вивчення обвинувальних вироків, спонукає до висновку що основною ланкою детермінації умисного вбивства, вчиненого у стані сильного душевного хвилювання є сімейно-побутовий конфлікт, обтяжений систематичним вживанням потерпілим алкогольних напоїв. Характерним є те, що потерпілі напередодні вбивства перебували у стані алкогольного (70%) та наркотичного сп'яніння (7%). Як правило, потерпілі декілька років до вбивства пиячили або вживали наркотичні засоби, і на цьому ґрунті у сім'ї виникали суперечки, конфлікти, бійки, сварки. Аналогічні дані надає Б.М. Головкін, який зазначає, що майже 77% посягань на життя людини вчиняється у стані сп'яніння, Між ступенем алкоголізації населення і конфліктогенністю сімейно-побутової сфери, безумовно, існують тісні кореляційні зв'язки. Для люмпенізованої частини населення пияцтво поступово заповнює вакуум духовної спустошеності і стає сенсом життя. У суспільній свідомості укоріняється привабливість алкогольного дозвілля, що зазвичай супроводжується конфліктними ситуаціями і різного роду силовими акціями [10, с. 82-83].

Окремо слід зауважити, на тому, що у значній кількості випадків мало місце домашнє насильство, саме у формі фізичного насильства. У багатьох випадках мала місце невирішена проблема житла, на тлі якої виникали конфлікти, які згодом переростали у бійки, сварки. Незадовільні житлові умови – досить вагомий чинник сімейно-побутових конфліктів, що нерідко завершуються вчиненням тяжких насильницьких злочинів проти особи. За таких умов зростає емоційне відчуження між членами родини і поширюється сімейна девіація – зловживання алкоголем, наркотиками, сімейне насильство [10, с. 86].

Висновки. Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання, протягом тривалого часу характеризується незначними кількісними показниками, проте має стабільну питому вагу у структурі умисних вбивств протягом тривалого часу. У середньому щороку за останні 20 років реєструвалось по 10 таких злочинів. Питома вага у структурі умисних вбивств (статті 115–118 КК) та у структурі умисних вбивств, вчинених за пом'якшуючих обставин (статті 116–118 КК) залишалась стабільною (0,1% та 12,6% відповідно).

Більшість таких вбивств вчиняється членами сім'ї, як чоловіками так і жінками. Отже, даний вид вбивства можна віднести до тих, які вчиняються на ґрунті сімейно-побутових конфліктів. Стан сильного душевного хвилювання у винної особи був зумовлений систематичним фізичним насильством з боку потерпілого. Соціально-правовий портрет особи злочинця можна окреслити так: це особа (як чоловіки, так і жінки), яка перебуває у родинних стосунках з потерпілим, має базову середню та профільну середню освіту, не судима. На момент вчинення злочину не перебувала у стані сп'яніння. Довгий час перебуває з потерпілим у конфліктних відносинах, який вчиняє численні акти домашнього насильства. У вчиненому розкаюється, повністю визнає вину.

Основною причиною цього злочину є віктимна (аморальна, протиправна) поведінка потерпілого, яка полягає у систематичному вчиненні домашнього насильства, де винна особа була жертвою, а потерпілий кривдником.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литвак О.М. Держава і злочинність: *монографія*. К.: Атіка, 2004. 303 с.
2. Старко О.Л. Особливості кількісно-якісних вимірів умисних вбивств в Україні за період з 1992 р. по 2019 р. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 273–276. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/68.pdf.
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення та результати їх розслідування (2020–2024 рр.): *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
4. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2022 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Analiz_zdisn_pravos_2022.pdf.
5. Кримінологія (Загальна та Особлива частини): *Підручник* / За ред. проф. І.М. Даньшина. Х.: Право, 2003. 352 с.

6. Старко О.Л. Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання: правозастосовчий аспект. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 1. С. 159–165. URL: <http://app.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/05/1-2025-1.pdf>.
7. Вирок Дніпровського районного суду від 12 травня 2025 р. Справа 755/4981/25: *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128434063>.
8. Вирок Верховинського районного суду Івано-Франківської області від 13 лютого 2015 р. Справа 340/38/15-к: *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42692601>.
9. Кримінологія: *навч. посібник*. Ю.Ф. Іванов, О.М. Джужа. К: Вид. ПАЛИВОДА, 2006, 264 с.
10. Головкін Б.М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері: *монографія*. Х.: Нове слово, 2004. 252 с.